

СЛАВНОТО ВРЕМЕ (7)

СЕДЕСАРСКИ ВЪЛНЕНИЯ И СТРАСТИ

Докато подреждах бележките си за предстоящия за описване период, се сблъсках с два любопитни факта. Първият – смущаващата оскъдност на информация. За „Партия СДС“ летоброенето явно започва от 1997 г., когато тя се регистрира, като заграби името на авторитетния и дееспособен СЪЮЗ на шестнадесет партии и организации. Това е – впрочем – в пълно съответствие с изявлението на Иван Костов, който в едно интервю от 1998 г. декларира: „Ние нямаме нищо общо със старото СДС. Ние сме нещо съвършено друго!“ Достойна за възхищение заради своята откровеност декларация, но, за съжаление, преминала покрай ушите на стотиците хиляди истински седесари.

В публикуваните материали на други партии и организации се споменава по някое и друго събитие, свързано със СДС, но само във връзка с отражението или ролята му върху съответната организация. Същото нарцистично настроение се забелязва и в повечето мемоарни съчинения. СДС като фактор на големите промени в обществото и в душевността на хората присъства само като доста разфокусиран фон. И това не е случайно. СДС не бяха неговите „лидери“, парламентарната му група или членовете на различните координационни съвети. СДС беше амалгамираната воля на демократично настроените българи, на страстния им стремеж към свобода и справедливост. Това беше енергията на един изстрадал народ, която невидимо, но неумолимо тласкаше събитията напред, дори когато това не се харесваше на водачите.

Второто – това беше смайващото темпо, с което са се развивали събитията, което – поне аз – едва сега осъзнавам. В края на юли П. Младенов подаде оставка. След неколкодневни хаотични дебати и безплодни гласувания – на 1 август ВНС избра Ж. Желев за президент и предложения

от него генерал Семерджиев за вицепрезидент. Последва пожарът в Партийния дом. През цялото това време се организираха масови акции и успоредно с това създавахме Градския консултативен съвет (ГКС), който все-повече се нагърбваше с подготовката и провеждането на акциите. На 31 август ВНС взе решение за създаване на ВРИК-овете, но едва във втората половина на октомври те станаха факт. През целия септември покрай другата работа в повечето КС течаха дебати за подбор на представители на СДС във ВРИК. Казвам в повечето, понеже в „Сердика“ Йордан Тодоров успя да ги избегне и неговото назначаване за временен кмет на района ни дойде като „спуснато отгоре“. Много бързо след това временните кметове (които бяха перманентно поканени да участват в заседанията на ГКС) се оформиха в една мълчаливо обособена група, която започна да проявява тенденция към доминация в съвета. Снемането на доверие и подмяната на един или двама от тях обаче оправи нещата.

Отношенията между НКС и ГКС формално изглеждаха напълно в ред, но всъщност напрежението между тях продължаваше. Една от причините се криеше в това, че ГКС започна по своя инициатива да провежда масови акции. Винаги на тези акции канехме оратори от НКС, но водещите митингите и собствените оратори на градския съвет придаваха значително по-радикален характер на събитията, отколкото се харесваше на по-голямата част от националните лидери. Още по това време всред тях започна да се забелязва онзи странен страх от масови акции, който след 1995 г. осезаемо присъстваше в националното ръководство на СДС. Това звучи малко парадоксално, защото именно мощта и масовостта на публичните прояви бяха гордостта, а и силата на СДС. Всъщност този феномен имаше своето обяснение.

Както е добре известно, измежду основателите на СДС имаше значителен брой „перестройчици“. Част от тях – като Ст. Продев и А. Вагенщайн – още преди изборите за ВНС се върнаха под крилото на майчицата „Партия“, а по-значителен брой – такива като братята Воденичарови, А. Каракачанов, Ст.

Гайтанджиев, Слабаков и т.н. – останаха в групата на „незаконно родените принцове на демокрацията“ (както ги бях нарекъл аз) и бяха постоянен източник на конфликти и неразбирателство. Радикалните тенденции, които вземаха връх в действията на ГКС, естествено тревожеха перестройчиците. По онова време те бяха доста влиятелна група в НКС и тяхното отношение към ГКС даваше сериозно отражение върху взаимоотношенията между двете структури. Мерило за влиянието на тази група беше фактът, че те успяха да наложат А. Каракачанов за временен кмет на София. Естествено, всичко това беше валидно и за парламентарната група на СДС.

Така или иначе ГКС невероятно бързо се оформи като действена и влиятелна структура, която си изгради авторитет както пред НКС, така и пред по-значителните формации на СДС в страната като тези в Пловдив, Варна, Русе и т.нар. Пиринска Македония, представлявана от КС в Благоевград. По примера на гр. София един от координаторите – Шияков – създаде Консултативен съвет и на София-област, който провеждаше заседанията си в Клуба на ул. „Козлодуй“ 69. Изброените (а и още няколко други от страната) организации поддържаха доста близки – макар и неформални – контакти помежду си, в които се установяваше удивително сходство на оценките и вижданията за насоките на работа. Почти всички бяхме единодушни в неодобрението и безпокойството си от поведението на НКС и парламентарната група на СДС. Вече беше станала очевидна тенденцията на НКС към херметично капсулиране, една от чиито прояви беше почти истеричното противопоставяне на идеята да бъдат приети в СДС (или поне да се поддържат дружелюбни отношения и да се търси взаимодействие) с БДФ и някои от монархическите организации. На едно от шестията, организирани от ГКС към колоната се присъедини група младежи с монархически лозунги. Петър Дертлиев и неколцина от верните му пажове се нахвърлиха с ругатни към тях, започнаха да дърпат лозунгите им и накрая ги прогониха. По адрес на БДФ Дертлиев, Дренчев и неколцина други използваша определението „фашисти“! Впрочем, както

споменах и по-рано в този мемоар, това прозвище се лепеше от крайните „дертлианци“ и на членовете на Социалдемократическата партия, които си позволяваха да критикуват доктора.

По онова време подобни екстремни изхвърляния бяха на право парадоксални. Единственият реален свързващ елемент на организациите в СДС беше антикомунизмът. В България след 45 години тоталитарно управление и само десетина месеца на политически плурализъм все още нямаше разумна основа за съществуване на тънко „нюансирани“ политически партии. В Съюза на демократичните сили голяма част дори измежду водещите активисти на различните партии не бяха в състояние да обяснят „идейните разлики“ между своята и останалите партии в коалицията. А това и не беше нужно. Имаше един универсален лозунг – ДОЛУ БКП, – който задоволяваше всички и не се нуждаеше от пояснения. Историческият императив на момента беше – да се сложи необратим край на насилствения тоталитарен режим, наложен на страната от комунистите. И за постигането на тази цел трябваше да се търси единодействие – или поне мир – с всички антикомунисти. В противовес на това започнаха да се чуват – макар и все още предпазливи – приказки на „по-мъдри демократи“, че не трябва да се допускат изрази на „пещерен антикомунизъм“. Понеже по-късно това оскърбително за истинските седесари определение беше доста широко използвано, се изкушавам да му отделя няколко думи.

Вероятно поради усещането за абсурдността на това словосъчетание, определението „пещерен антикомунизъм“ или прозвището „пещерен антикомунист“ се използваша най-вече когато не можеше да им се отговори или вмъкнати в контекста на по-важен спор, където коментирането на това понятие би било отвличане от основната тема. Когато обаче имаше възможност да се дискутира, ние използвахме главно два аргумента. Първият – който дълбоко възмущаваше „мъдреците“ – беше, че самият комунизъм такъв, какъвто го бяха изпитали на гърба си народите на Централна и Източна Европа и част от Азия, е „пещерно“ явление, а борбата с него е проява на хуманизъм и култура. В отговор „мъдрите“ най-често сменяха

тактиката и просто ни наричаха „екстремисти“ – етикет, който не подлежи нито на доказване, нито на опровергаване. Вторият ни аргумент се състоеше във въпроса: А защо не говорите за „пещерен антифашизъм“? Тук нещата ставаха по-сложни. Първият – почти автоматичен – отговор на „антипещерняците“ беше: „Това са различни неща!“ Радостно се хвацахме за този примитивен отговор и почвахме да обясняваме, че разликата се състои точно в това, че италианският фашизъм и германският националсоциализъм са недоразвити копия на класическия тоталитаризъм – болшеvizма. Но до такива дебати се стигаше много рядко. Когато след 1997 г. редица „демократи“ към идеята за пещерен антикомунизъм присъединиха и тезата, че „антикомунизмът е отживелица“, никой от тях не можа да измисли приличен отговор на аналогичния въпрос – а защо тогава антифашизмът не е също отживелица? Но това е вече друга тема.

Не тези обаче бяха главните причини за напрежението между НКС и парламентарната група на СДС, от една страна, и ГКС и големите СДС структури в страната, от друга. Основното беше тревогата от очевидната липса на политическа воля – нещо, което бе хроническо състояние на СДС и в следващите години – и произтичащата от нея обърканост в действията и несъгласуваност в изразяваните становища. Един от най-ярките примери беше отношението към ВНС. Дълбокото – и основателно – убеждение, че изборните резултати са били фалшифицирани и демонстрираното нежелание на ВНС да се заеме с истинската си работа – изготвяне и приемане на конституция – създаваха все по-силни настроения да се тръгне към извънредни избори или поне да се упражни силен натиск за бързо приемане на конституция и следващи обикновени избори. За съжаление, в парламентарната група на СДС се усещаше, че идеята за превръщане на Великото народно събрание в обикновено и изкарването като такова на пълен четиригодишен мандат, намира доста топъл прием.

Но ако изброените по-горе неща бяха известни само на сравнително ограничен кръг от хора, то сред актива на СДС в страната започваше да се разширява – макар и мълчаливо – неудовлетвореността от сумарно ниското качество на парламен-

тарната ни група. Повечето от кадърните и интелигентни депутати не получаваха разрешение от ръководството на групата да ползват част от полагаемото ѝ се време за участие в дебатите. То се употребяваше почти изцяло от една ограничена група от „лидери“, които не само че не си правеха труда да съгласуват действията си, но и често демонстрираха доста посредствена езикова и обща култура. Наложително беше да се предприеме нещо. И ГКС се запретна и проведе една акция, която постигна известни – макар и ограничени и временни – резултати. Тъжното в случая беше това, че част от „лидерите“, които добре видяха заплахата в тази акция да загубят част от безконтролното си стопанисване на СДС, успяха да убедят значителен брой от читавите членове на ПГ, че това са действия на малка група дебелоголави софиянци, които заплашват „единството“ на СДС и се стремят „да узурпират“ ръководството на Съюза. За какво всъщност ставаше дума?

По онова славно време Градският консултативен съвет в мнозинството си беше убеден в силата и правилността на класическите демократични процедури. Основен елемент в тях е изнасянето на проблемите пред максимално широка представителна аудитория и след свободна дискусия – вземане на решения с висшегласие и задължителност на тяхното изпълнение. Като най-подходяща за момента форма на такава процедура виждахме свикването на национална конференция, на която да бъдат представени всички координационни съвети в страната. Но тъй като такава действие беше в прерогативите на НКС, ГКС се реши на една маневра, чиято остроумност и днес ме кара да се усмихвам. След предварителни договорки с Пловдив, Варна, Русе и „Пиринска Македония“ насрочихме около средата на ноември градска конференция на СДС в София, на която поканихме като „гости“ представители на четирите посочени по-горе организации и НКС. Темата на конференцията беше обтекаемото „Обсъждане на актуалната политическа обстановка“. Не беше трудно да се предвиди, че при реалното състояние на нещата – невидяния дефицит на стоки от първа необходимост, едностранно обявения мораториум по обслужване на външния

дълг, задълбочаване на започналия още преди 10.11.1989 г. тотален срив на икономиката, едва крепящото се (въпреки абсолютното парламентарно мнозинство на БСП) правителство на Луканов, буксуването в работата на ВНС, започналата спекула за провеждане поотделно на общински и парламентарни избори, нарастващите вътрешни противоречия в СДС, абсурдното заявление, че СДС е готов да поеме управлението дори и заедно с БСП и т.н. – на конференцията ще се повдигнат редица въпроси, решаването на които далеч ще надхвърли нейните компетенции. И стигайки до този резултат, трябваше да се предложи свикването на национална конференция.

Нещата обаче не бяха толкова прости. Достатъчно ясно ни бе, че ако предложението за национална конференция излезеше от ГКС, враждебно настроените към него членове на НКС – а те не бяха малко – щяха директно да се противопоставят и да обвинят съвета, че се опитва да узурпира функции на НКС, което беше обещал да не прави. Поради това се договорихме Атанас Георгиев от „Пиринска Македония“ да го направи. НКС нямаше да посмее да влезе в конфликт с доста автономно държащите се „македонци“. Предвидихме и още нещо. „Принцовете на демокрацията“ вероятно щяха да се опитат да затлачат свикването и провеждането на конференцията за неопределено бъдеще. (И в действителност те направиха точно това.) Затова бяхме се договорили Пловдив да поеме домакинството и да се ангажира с организацията. Може би това бе единственият случай, в който предвидихме какво ще се случи и осигурихме адекватни контрамерки.

Градската конференция протече както и се очакваше. На сутрешното заседание НКС демонстрираше бойкот. Освен един-двама „съгледвачи“ от тяхна страна се беше отзовал на поканата само А. Каракачанов, конфликтът с който още не се беше разгорял с пълна сила. Той поиска думата и ни затрупа с водопад от безумия. Между тях бяха, че преди да се тръгне към парламентарни избори, трябва да се проведат местни. Едва ако резултатите от местните избори са благоприятни за СДС, може вече да се мисли за парламентарни. Преди местните избори обаче трябвало да се проведе реформа в административното деление